

ÖĞRENCİLERİN DÜNYA VATANDAŞI ÖZELLİKLERİNİ TAŞIMALARINA İLİŞKİN MESLEK LİSESİ YÖNETİCİLERİNİN GÖRÜŞLERİ*

Mahmut SAĞIR**, Hatice ÖNCÜ***

Özet

Bu araştırmada, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumu öğrencilerinin dünya vatandaşlığı özelliklerini taşımalarına ilişkin okul yöneticilerinin görüşlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Kahramanmaraş il merkezindeki meslek liselerinde görev yapan 15 mesleki teknik ortaöğretim kurumu yöneticisi oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubuna giren okul yöneticileri “Amaçlı örnekleme yöntemlerinden Maksimum Çeşitlilik Örnekleme” yoluyla belirlenmiştir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim olarak desenlenmiştir. Araştırmada verileri toplamak için araştırmacılar tarafından uzman görüşleri doğrultusunda geliştirilen ve 7 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda dünya vatandaşlığı için; öğrencilerin yabancı dil bilgilerinin yetersiz olduğu, uluslararası iş gücü piyasasındaki iş yapabilirliklerinin düşük olduğu, meslek etiği konusunda yeterli olmadıkları, evrensel değerlere bağlılıklarının istenen nitelikte olmadığı, farklı kültürlerle adaptasyon konusunda başarılı olamadıkları söylenebilir. Bununla birlikte meslek lisesi öğrencilerinin değişime kolay ayak uydurabildikleri ve sosyal sorumluluk konusunda istekli oldukları fakat yönlendirilmeleri gerektiği sonucuna varılabilir.

Anahtar kelimeler: Dünya vatandaşı, meslek lisesi, yönetici görüşleri, öğrenci

ASSESSMENTS OF VOCATIONAL HIGH-SCHOOL MANAGERS RELATING TO STUDENTS' POSSESSION OF GLOBAL CITIZENSHIP ATTRIBUTES

Abstract

This study aims to evaluate the opinions of vocational high-school managers about the degree of the possession of students' global citizenship attributes. The participants of the focus group are comprised of 15 managers of vocation high-school, which are situated in the city district of Kahramanmaraş. The focus group managers are determined with the help of maximum variation purposive sampling method. The research is patterned by the qualitative

* Bu çalışmanın bir kısmı 10. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresinde sunulmuştur.

** Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş, Türkiye, msagir_71@hotmail.com, Orcid id: 0000-0003-3807-151X

*** Öğrt, Milli Eğitim Bakanlığı, Kahramanmaraş, Türkiye, haticeoncu50@gmail.com, Orcid id: 0000-0001-9383-5688

phenomenology method. In order to collect the data, a semi- structured interview form is utilized, which comprise 7 questions that are developed according to expert opinions. The quantitative data which are collected from the research project is handled with the descriptive analysis method. The outcome of the research illustrates that the foreign language level of the students are inadequate, working capability for international workplace is low, professional ethics are not enough, cohesion to the universal values is weak and adaptation to different cultures is not enough for being a global citizen. In addition, it is seen that the students are keen to apt to the changes and willing to participate in social responsibility issues, however, these characteristics necessitate the appropriate routing of the students.

Key words: Global citizen, vocational high-school, school manager opinions, student

GİRİŞ

Vatandaşlık anlayışı genel olarak, her devletin sahip olduğu toplumsal yapısına ve hukuk anlayışına göre değişiklik göstermektedir. Ülkemizdeki vatandaşlık anlayışının da Kıta Avrupa'sı ülkelerinde kabul edilen vatandaşlık anlayışına ana çerçeveleri ile benzerlik gösterdiği, geçmişten gelen toplumsal ve siyasal yapı farklılıklarına rağmen hukuki çerçevenin benzer şekilde çizilmiş olduğu söylenebilir. Amerikan ve İngiliz hukuk sistemlerinde de, modern vatandaşlık kurumunun gelişimine ilişkin olarak Kıta Avrupa'sı ile ortak noktalar bulunmakla birlikte, çeşitli açılardan farklı bir seyir izlendiği görülmektedir (Şahin, 2016). Ülkemizde 1982 Anayasasının 66. Maddesinde vatandaşlık tanımı ve kasamı; "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür. Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir. Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz. Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz" şeklinde belirtilmiştir.

Toplum, insan davranışlarını düzenleyen, belirli bir coğrafyada belirli kuralları olan, varlığını nesiller boyu devam ettiren ve bir yaşam biçimini paylaşan insanlar topluluğudur (Kongar, 1985). Bir arada yaşamamanın neticesi olarak insanlar birbirleri ile ilişkiler kurar ve bu etkileşim neticesinde topluma ait çeşitli ortak değerler oluşur. Toplumdaki bireyler, ferdi farklılıklarına rağmen, toplumla bütünleşmek, topluma uyumlu bir kimlik kazanmak ve toplumun genel anlayışına uygun şekilde davranış sergilemek zorundadır (Coştu, 2009). İnsanlar doğaları gereği olarak tarihsel süreç içerisinde sürekli olarak bir toplum içerisinde yaşamışlardır. Aristo açısından insanlar birlikte yaşam sürdürmesi gereken canlılardır. Tarihsel süreçte, Aristo'dan 18. yüzyıla kadar geçerliliğini korumuş bir anlayışla, bir toplumun üyesi olmanın, devletin bir vatandaşı olmak ve dolayısıyla da devletin yasalarına uygun şekilde davranılması gerektiği şeklinde kabul görmüştür. Fransız İhtilali ile birlikte değişen toplum ve vatandaşlık anlayışı, birçok anlayış değişikliğine uğrayarak

günümüzde Dünya vatandaşlığı olarak adlandırılan şekline evrilmiştir (Bumin, 1982; Alyakut, 2007).

Özellikle 20. yüzyılın ortalarından itibaren hızla gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri, dünyada var olan doğal sınırları sanallaştırarak toplumların küreselleşmesine yol açmıştır. Bu kapsamda, toplumlarda cari olan vatandaşlık algılarında önemli değişiklikler görülmüştür. Bu süreçte vatandaşlar, devletten sadece mensubiyetleri nedeniyle değil, insani hakları nedeniyle de hak talep etmeye başlamışlar toplumsal ayrımcılıklar insanların eşit haklara sahip olması vatandaşlığın temel ilkesi olarak benimsenmeye başlamıştır (Pike, 2008). Küreselleşme süreci ile birlikte vatandaşlık kavramı ise küresel vatandaşlık veya dünya vatandaşlığı şekline dönüşerek, insanların yaşam biçimini küresel ölçekte tanımlayan bir kavram olarak ortaya çıkmıştır (Şahin, 2016).

Dünya vatandaşlığı, bireylerin tüm dünya genelindeki hadiselerden haberdar olarak kendi rollerini bilmesi, çeşitliliğe saygı duyması ve değer vermesi, dünyanın ekonomik, politik, sosyal, kültürel, teknolojik ve çevresel olarak nasıl işlediğini anlaması, toplumsal adaletsizliğe duyarlı, yerel ve küresel bağlamda topluma katılım ve katkı göstererek dünyayı adil ve katlanılabilir bir hale getirmek için eyleme geçmeye gönüllü olması, eylemlerinin sorumluluğunu taşıyabilen kişiler olarak davranış sergilemeleri şeklinde tanımlanmaktadır (Kan, 2009). Bu anlamda dünya vatandaşlığı, dünyanın işleyişine ve problemlerine yönelik küresel farkındalığı, küresel meselelere iradeli olmaya yönelik öz-yeterlik algısını ve küresel problemlerin çözümüne yönelik etkinliklere aktif sivil katılımı gerektirmektedir (Kronfil, 2011).

Dünya vatandaşlığına ilişkin tanımlar incelendiğinde, dünya vatandaşlığının üç temel bileşen üzerinde temellendirildiği görülmektedir. Bu bileşenler, bilgi-anlayış, beceri, değerler-tutumlar olarak sıralanabilir. Bilgi-anlayış bileşeni; sosyal adalet ve eşitlik, çeşitlilik, küreselleşme ve dayanışma, sürdürülebilir gelişme, barış ve çatışmayı kapsamaktadır. Beceri bileşeni; kritik düşünme, etkili tartışma, adaletsizlik ve eşitsizlikle mücadele edebilme, kişi ve şeylere saygı, işbirliği ve karışıklık karşısında azmi içermektedir. Değerler-tutumlar bileşeni ise, kimlik duygusu ve özsaygıyı, empatiyi, sosyal adalete bağlılığı, çeşitliliğe saygı duymayı ve değer vermeyi, çevre için endişe duymayı, insanların farklılık yaratabileceğine inancı içermektedir (Engin, 2015).

Dünya vatandaşlığı, hızla gelişmekte olan dünyaya uyum için oldukça önemli bir kavramdır. Kendi kültürünü kaybetmeden, evrensel değerlere açık ve dünyanın yaşadığı sorunların farkında olan bireylerin yetiştirilmesinde eğitimcilere oldukça önemli görevler düşmektedir. Bu kapsamda öncelikle öğretmenlerin, okul idarecilerinin ve öğrencilerin dünya vatandaşlığı algılarının tespit edilmesi oldukça önemlidir.

Ülkemizde meslek liseleri, mesleki ve teknik eğitim alanında diplomaya götüren orta öğretim kurumları ile belge ve sertifika programlarının

uygulandığı her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim öğretim kurumlarıdır (Uçar, 2013). Ulusoy ve Erkuş (2017)'ye göre ülkemizde meslek liseleri, eğitim tarihimizin mihenk taşları olarak kabul edilebilmektedir. Buna karşılık son yıllarda gerek öğrencilerde gerekse velilerde, meslek liselerini tercih etme konusunda bir düşüş gözlenmektedir. Araştırmalara göre, herhangi bir meslek lisesine kendi istekleri ile giden öğrenci sayıları tüm meslek lisesi öğrencilerinin yaklaşık %50'sini oluşturmaktadır. Bu kapsamda, okula aidiyet duygusu hisseden öğrencilerin oranı da aynı seviyelerdedir. Bu durumun, öğrencilerin meslek lisesini tercih ederken genel olarak bilgi sahibi olmadıkları nedeni ile oluştuğu değerlendirilmektedir (Ulusoy ve Erkuş, 2017).

Ülkemizde, okul öncesi, ilköğretim, lise ve yükseköğretim öğretmenlerinin ve öğrencilerinin dünya vatandaşlığı algılarının tespit edilmesi ve dünya vatandaşlığı niteliklerini ne ölçüde taşıdıkları çeşitli bilimsel çalışmalar ile ortaya konulmaya çalışılmıştır (Kaya, 2012; Ceylan, 2013; Gül, 2014; Uydaş, 2015; Şahin, 2016;). Buna karşılık, ülkemiz eğitim sisteminde oldukça kapsamlı bir yere sahip olan meslek liseleri için gerçekleştirilen çalışmalar oldukça sınırlıdır (Ulusoy ve Erkuş, 2017). Bu çalışmada, meslek lisesi öğrencilerinin dünya vatandaşlığı niteliklerine ilişkin okul yöneticisi görüşlerini ortaya koymak amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın yöntemi

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim olarak desenlenmiştir. Araştırmada verileri toplamak için araştırmacılar tarafından uzman görüşleri doğrultusunda geliştirilen ve 7 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz; elde edilen verilerin daha önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlandığı, görüşülen bireylerin görüşlerinin çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla sık sık doğrudan alıntılarının kullanıldığı ve elde edilen sonuçların neden-sonuç ilişkileri çerçevesinde yorumlandığı analiz tekniğidir (Yıldırım ve Şimşek, 2003).

Araştırmanın verileri, katılımcıların kendilerini rahat ifade edebileceği ortamlarda, kendilerinin randevu verdikleri zaman dilimlerinde toplanmıştır. Görüşme soruları her bir katılımcıya, aynı sözcüklerle ve aynı anlamı çağrıştıracak tonlamalarla yöneltilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2003)'e göre pek çok sosyal bilimlerde görüşme tekniği, etkili bir veri toplama yöntemi olarak yerini almıştır. Yapılan görüşme not alma tekniği ile kaydedilmiştir. Daha sonra yapılan kayıtlar çözümlenmiştir. Katılımcıların görüşleri, isimleri verilmeden kodlanarak araştırmaya aktarılmıştır. Buna göre "Okul Yöneticisi"

katılımcıları ifade etmesi açısından “Y” olarak kodlanmış ve her katılımcıya kodunun yanında “Y1, Y2, Y3, Y4, Y5, Y6, Y7, Y8, Y9, Y10, Y11, Y12, Y13, Y14 ve Y15” şeklinde bir numara verilmiştir.

Araştırmanın çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Kahramanmaraş il merkezindeki meslek liselerinde görev yapan 15 yönetici oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubuna giren okul yöneticileri “Amaçlı örnekleme” yöntemlerinden “Maksimum Çeşitlilik Örnekleme” yoluyla belirlenmiştir. Buradaki amaç, görel olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2003).

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

Cinsiyet	Görevi	Çalıştığı Kurum Türü	
Y1	Erkek	Müdür yardımcısı	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Ticaret Lisesi)
Y2	Erkek	Müdür Yardımcısı	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Ticaret Lisesi)
Y3	Kadın	Müdür Yardımcısı	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Ticaret Lisesi)
Y4	Kadın	Müdür Yardımcısı	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Ticaret Lisesi)
Y5	Erkek	Müdür Yardımcısı	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Sağlık Lisesi)
Y6	Erkek	Müdür Yardımcısı	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Sağlık Lisesi)
Y7	Erkek	Müdür Yardımcısı	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Turizm Otelcilik Lisesi)
Y8	Erkek	Müdür	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Turizm Otelcilik Lisesi)
Y9	Erkek	Müdür	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Endüstri Meslek Lisesi)
Y10	Erkek	Müdür Yardımcısı	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Endüstri Meslek Lisesi)
Y11	Erkek	Müdür Yardımcısı	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Kız Meslek Lisesi)
Y12	Erkek	Müdür Yardımcısı	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Kız Meslek Lisesi)
Y13	Erkek	Müdür Yardımcısı	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Kız Meslek Lisesi)
Y14	Kadın	Müdür Yardımcısı	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Kız Meslek Lisesi)
Y15	Erkek	Müdür	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Kız Meslek Lisesi)

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, görüşme formunda yer alan sorulara göre temalar gruplanmış ve bulgular sunulmuştur

Tablo 2. Verilerin analizinde ortaya çıkan temalar

1. Yabancı dil bilgisi
2. Uluslararası iş gücü piyasası
3. Meslek Etiği
4. Evrensel Değerlere Bağlılık
5. Değişime ayak uydurma
6. Farklı kültürlere adaptasyon
7. Sosyal sorumluluk

Tablo 2 incelendiğinde verilerin analizinde ortaya çıkan temaların; yabancı dil bilgisi, uluslararası iş gücü piyasası, meslek etiği, evrensel değerlere bağlılık, değişime ayak uydurma, farklı kültürlere adaptasyon ve sosyal sorumluluk şeklinde gruplandırıldığı görülmektedir.

Yabancı dil bilgisi

Bu tema doğrultusunda görüşme formundaki soru, “Öğrencilerinizin yabancı dil bilmeleri onlara ne gibi yararlar sağlar ve yabancı dil bilgilerinizi ne ölçüde yeterli buluyorsunuz?” şeklindedir. Bu tema incelendiğinde en fazla vurgulanan noktanın *öğrencilerin yabancı dil seviyelerinin yetersiz olması* olduğu görülmüştür. Katılımcılar öğrencilere ilişkin olarak yabancı dilin gerekliliğini; mesleki alandaki yenilikleri takip edebilme, alanda yükselme, yükseköğretime devam ve akademik anlamda yükselme alanlarında toplayarak benzer görüş belirtmişlerdir. Bu temaya göre katılımcılar tarafından vurgulanan bazı görüşler ise şöyledir;

Katılımcılardan birisi dilin gerekliliği konusunda “*Dış ticaret ve pazarlama bölümlerimiz var, ihracat ve ithalat gibi işlerde çok faydası var.*”(Y1) şeklinde belirtirken bir diğer katılımcı da “*Özellikle bilişim bölümümüzde bilgisayar programlama dili İngilizce olduğundan bu programlar güncellendiğinde orijinal dilini(İngilizce) bildiğimiz zaman, Türkçe çevirisini beklemeden hemen kullanmaya başlayabiliyoruz.*” (Y2) şeklinde bu görüşü desteklemiştir. Bir başka katılımcı “*Turizmde dil şarttır. Dil bilmeyen geri hizmette çalışır, yükselemez.*” (Y7) şeklinde görüş belirtirken aynı şekilde bir diğer katılımcı “*Turistik yerlerde özellikle yiyecek-içecek hizmetleri alanında çalışacaklarsa dil bilmek zorunludur.*”(Y11) şeklinde bu görüşü destekler nitelikte gerekliliği vurgulamıştır. Y12 kodlu yönetici “*Yiyecek-içecek hizmetleri alanından mezun öğrenciler yoğunlukla turizm sektöründe çalıştıkları için dil onlara fazlaca gereklidir.*” şeklindeki görüşüyle bu konuya destek verirken devamında ise “*Fakat diğer meslek lisesi bölümleri için (-kalifiye eleman şeklinde çalıştıklarında-güzellik ve bakım hizmetleri alanı, çocuk gelişimi ve eğitimi alanı, hasta ve yaşlı bakım hizmetleri alanı gibi) çalışma sahalarında dile çok ihtiyaç duyulmamaktadır.*” şeklinde dilin gerekli olmadığı alanları da belirtmiştir. Bahsi geçen katılımcılar yabancı dil bilme gerekliliğini, meslek lisesi alanlarına göre yorumlarken; Y2, Y3, Y13, Y14, Y15 kodlu katılımcılar ise tüm meslek lisesi alanları için yabancı dil bilme gerekliliği konusunda hem fikir oldukları görülmüştür. Y10 kodlu katılımcı ise “*Meslek liseleri için yabancı dil bilmenin hiçbir faydası yoktur, teknik kısımdan mühendisliğe geçebilen olursa zaten orada dil eğitimi alacaktır.*” şeklinde görüş belirtmiş, Y9 kodlu katılımcı da “*Yabancı dil bilmenin bu öğrencilere yarar sağlayacağına inanmıyorum... Yabancı dilin haftalık programda ders saati %50 azaltılmıştır, bu da yerinde bir uygulamadır.*” şeklinde bu görüşü desteklemiştir.

Y2, Y3, Y11, Y14 kodlu katılımcılar yabancı dil bilmenin kendi alanlarındaki yenilikleri takip etmede çok gerekli olduğu konusunda görüş birliği içerisinde. Y15 kodlu katılımcı *“Alanlarında akademik olarak yükselmek için yabancı dil mutlaka gereklidir.”* şeklinde görüş bildirirken, Y14 kodlu katılımcı da *“İşe yerleşme konusunda yelpazeyi genişletiyor.”* şeklinde bir başka açıdan bu gerekliliği vurgulamıştır. Katılımcılar öğrencilerin yabancı dil seviyelerinin yetersiz olduğu, yabancı dil öğretimi konusunda eksik ve hataların bulunduğu, öğretimin teoride kalıp pratiğe dökülemediği ve dile karşı ilgisizlik konularında benzer görüş belirtmişlerdir. Bu temaya göre katılımcılar tarafından vurgulanan bazı görüşler ise şöyledir;

Öğrencilerin yabancı dil seviyelerinin yetersiz olduğu konusunda tüm katılımcıların (Y1, Y2, Y3, Y4, Y5, Y6, Y7, Y8, Y9, Y10, Y11, Y12, Y13, Y14 ve Y15) hemfikir olduğu görülmüştür. Bu konuda bazı görüşler şöyledir: *“Öğrencilerimiz ortaöğretime TEOG sınavı ile alındılar ve fakat meslek liselerine bu sınavda elenip kalbur altı kalan grup öğrenciler yerleşti. Bu yüzden hâlihazırda seviye zaten düşük.”* (Y1); *“... ayrıca Mesleki İngilizce dersi aldıkları halde hala başlangıç seviyesindedeler.”* (Y8) ve *“Yabancı dil dersi olmasına rağmen, öğrenmeden mezun oluyorlar.”* (Y9). Eğitim sistemindeki, yabancı dil öğretim yöntem ve tekniklerinin yetersizliği konusunda 6 katılımcının (Y2, Y3, Y9, Y12, Y14 ve Y15) benzer görüşleri olduğu görülmüştür. Bir katılımcı *“Eğitim sistemimiz maalesef yabancı dil öğretmiyor. Matematik-Bilgisayar öğrenen çocuk dili de pekâlâ öğrenebilir. Tekniğimizde hata ve eksiklikler var.”* (Y2) şeklinde görüşünü belirtirken, diğer bir katılımcı ise *“12 yıl yabancı dil eğitimi almalarına rağmen konuşamıyorlar.”* (Y3) şeklinde görüşü desteklemiştir. Katılımcılardan birisi *“Sadece dersi geçme ve mezun olma odaklı oldukları için yabancı dili öğrenemiyorlar, gerekliliğinin farkında değiller.”* (Y4) şeklinde görüş belirtirken, bir diğeri *“Öğretmen sayımız ve ders saati yeterli olmasına karşın, dil öğrenmeye ilgisizler.”* (Y7) şeklinde, bir diğeri de *“Öğrenci, meslek liselerinde yabancı dil öğrenmeye ilgili değil.”* (Y10) diyerek diğer iki katılımcının görüşünü desteklemiştir. Yabancı dilin özellikle konuşma (speaking) kısmında öğrencilerin yetersiz oldukları konusunda 8 katılımcının (Y3, Y5, Y6, Y7, Y9, Y11, Y12 ve Y13) benzer görüşleri olduğu görülmüştür. Y3 kodlu katılımcı *“Gramer konusunda nispeten daha iyiler fakat konuşma dilinde çok başarısızlar.”* şeklinde görüş bildirirken Y5 kodlu katılımcı, *“Müfredatta verilen konular bazında fena değiller fakat konuşma açısından çok yetersizler.”* şeklinde bu görüşü desteklemiştir. Y7 kodlu katılımcı ise *“Okulda görülen saat bazında yeterli olmasına rağmen yabancı dil konuşamayan öğrencilerimiz, yaz stajlarında otellere gittiklerinde pratik yapma imkânı buldukları için ancak orada dili geliştirebiliyorlar.”* şeklinde görüş bildirmiştir. Y12 kodlu katılımcı da *“Ben kendimden biliyorum, dili teorik derslerde öğrenememişim. Dil kullanılmadan öğrenilmiyor. Eğitim sistemimiz pratiğe imkân vermiyor.”* diyerek önceki katılımcının görüşünü desteklemiştir. Katılımcılardan birisi *“Dil derslerini her öğrenci alan öğretmeninden alma şansı*

bulamıyor. Maalesef ücretli öğretmenlik vb. uygulamalarla yetkin olmayan kişiler bu dersleri vermek zorunda kalıyor." (Y15) şeklinde görüş bildirmiştir. Ayrıca aynı kodlu katılımcı *"Dil kalabalık sınıflarda öğrenilemiyor."* görüşünü belirtmiştir.

Uluslararası iş gücü piyasası

Bu tema doğrultusunda görüşme formundaki soru, "Mezun edeceğiniz öğrencileriniz ileride başka ülkelerde iş bulabileceklerine veya ülkemizde çok uluslu şirketlerde çalışabileceklerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?" şeklindedir. Bu tema doğrultusunda verilen yanıtlar incelendiğinde en fazla vurgulanan noktanın *yetersiz yetiştirme* olduğu görülmüştür. Katılımcılar alan bilgisi yönünden yeterli olma/olmama, alanının ve bu alandaki iş imkânlarının farkında olmama, akademik başarının düşük olması ve buna paralel yükseköğretime devam eden öğrenci sayısının düşük olması konularında benzer görüş belirtmişlerdir. Bu temaya göre katılımcılar tarafından vurgulanan bazı görüşler ise şöyledir;

Y2 kodlu katılımcı *"O tarz şirketlerde çalışabilecek yeterliliğe sahip olarak mezun olmaktadır fakat yabancı dilleri yetersiz olduğu için bu arayışa bile girmeyeceklerdir."* şeklinde görüş bildirmiş, Y6 kodlu katılımcı da *"Dil sorunu çözülebilirse dünyanın her yerinde çalışabilecek mesleki yeterliliğe sahipler."* şeklinde desteklemiştir. Y5 kodlu katılımcı *"Meslek liseleri açısından en donanımlı ve şanslı grup sağlık meslek liseleridir. Hatta proje kapsamında yurtdışı stajı yaptırdık öğrencilerimize ve orada da gördük ki alan bilgisi açısından gayet yeterliler. Staj sonunda iş teklifleri bile aldılar."* ve Y7 kodlu katılımcı *"Şu an Antalya'da birçok otelde bizim mezun ettiğimiz öğrencilerimizden yöneticilik yapanlar var. Şeklinde görüş bildirmiştir. Katılımcılar dil konusu çözümlenebilirse alan bilgisi konusunda öğrencilerin yeterli olduklarını ve uluslararası kurumlarda çalışabileceklerini vurgulamışlardır. Bunun yanında "Şu durumda öğrencilerin büyük ve çok uluslu şirketlere kabullerinin mümkün olduğunu düşünmüyorum. On yıl önceki öğrencilerimiz şu an çok iyi mevkilerde çalışıyorlar fakat ortaöğretimin zorunlu olmasıyla birlikte öğrenci seviyesi çok düştü ve biz meslek liselerine hiçbir okula yerleşemeyen öğrenciler gelir oldu."* (Y1) şeklinde görüş bildiren katılımcıyı destekler nitelikte Y3 kodlu katılımcı da *"Bizim öğrencilerimizin çok azı o gibi kurumlarda iş bulabilirler. Özellikle meslekleriyle ilgili heyecan ve sempati duymuyor, bu yüzden ilgisiz ve yetersizler."* şeklinde görüş bildirmiştir. Y8 kodlu katılımcıya göre ise *"Alt kademelerde belki iş bulabilirler fakat üst mevkilerde çalışamazlar. Yalnız kalifiye olarak istihdam alanı bulabilirler."* şeklinde görüş belirtmiştir. Y12 kodlu katılımcı Meslek Lisesi öğrencisinin artık bir hedefi, bir amacı yok. *Öğrenci ilköğretimden bize bu şekilde geliyor. Zaten bilinçli, farkındalık sahibi öğrenci bizim okulumuza gelmiyor, bu okulu zorunluluktan seçmiş oluyor."* şeklinde görüş belirtmiştir. Katılımcılara göre bunun nedeni sınavla alınan okullarda en son sırada meslek liselerinin yer alması bu yüzden

akademik olarak en başarısız grupta çalışmalarını ve yine aynı sebeple öğrencilerin yükseköğretime geçişte başarısız oldukları şeklinde açıklanmıştır.

Meslek etiği

Bu tema doğrultusunda görüşme formundaki soru, “Öğrencilerinizin yapacakları işlerde mesleki etik ve ilkelere bağlılıklarına ilişkin ne söyleyebilirsiniz?” şeklindedir. Bu tema doğrultusunda alınan yanıtlar incelendiğinde en fazla vurgulanan noktanın *etik kurallarını bilmeme, öğrenmeme* olarak vurgulandığı görülmüştür. Katılımcılar etik değerleri bilmeme nedenleri olarak, akademik başarının zayıf olması ve buldukları yaş şeklinde benzer görüşler belirtmişlerdir. Bu temaya göre katılımcılar tarafından vurgulanan bazı görüşler ise şöyledir;

İki katılımcı (Y1,Y5) derslerin içeriğinde meslek etiği konularının işlendiğinden ve yeterliliği konusunda görüş bildirmişlerdir. Bir katılımcı “*Mesleki etiğe bağlılık konusunda derslerimiz var. Ayrıca koordinatörlük sistemi ile de birebir ve yakinen de bu konular hakkında öğrenciler bilgi ve farkındalık sahibi ediniyorlar.*” (Y1) şeklinde bunu vurgulamıştır. Ücretli stajın bu durumu olumlu etkilediği konusunda görüş birliğinde olan üç katılımcı (Y10, Y11 ve Y12) olduğu görülmüştür. Y10 kodlu katılımcı: “*Stajlarda ücret alındığından ve bu ücret dolaylı olarak meslek etiğine uyumu zorunluğu kıldığı için (gelmediği günün ücreti kesilmesi gibi) önceki dönemlere göre bu konuda daha az sıkıntı yaşıyoruz.*” şeklinde, Y11 kodlu katılımcı “*Genel manada okulda oldukları sürece bir problem yaşamıyoruz. İşletmeye gittiklerinde daha da özenli davranıyorlar.*” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bunun yanında, Y9 kodlu katılımcı “*Meslek etiği yönünden sıkıntılılar, giriş-çıkışlar, mola saatlerine riayet etmekte problem yaşıyoruz.*” şeklinde bir görüş de belirtmiştir.

Evrensel değerlere bağlılık

Bu tema doğrultusunda görüşme formundaki soru, “Öğrencilerinizin evrensel değerlere bağlılıklarına ilişkin ne söyleyebilirsiniz?” şeklindedir. Bu tema doğrultusunda alınan yanıtlar incelendiğinde en fazla vurgulanan noktanın *aile ortamı, yaşanan kültür etkisi* olarak vurgulandığı görülmüştür. Katılımcılar evrensel değerlere bağlılık gösterme/göstermeme, bu duruma neden olan etmenler bakımından benzer görüşler belirtmişlerdir. Bu temaya göre katılımcılar tarafından vurgulanan bazı görüşler ise şöyledir;

Y1 kodlu katılımcı “*Evrensel değerlere bağlılık konusunda genel bir farkındalık gelişmemiş. Öğrenci profilimiz maalesef düşük TEOG puanıyla bu liseye yerleşmiş, akademik başarı açısından zayıf, çoğu parçalanmış aile çocukları, sosyo-ekonomik açıdan zayıf aile çocukları, aile içi ilişkileri problemlilik (anne terk etmiş, baba hapiste gibi) problemlilik çocuklar.*” şeklinde görüş belirtirken, Y5 kodlu katılımcı ise “*Evrensel değerler bakımından yeterli buluyorum. Burada seçilerek gelen öğrenciler var. Çocuklar ve aileler bu değerlerin farkında.*” şeklinde görüş belirtmiştir. Y7 kodlu katılımcı da

“Okulumuzda parçalanmış aile çocuğu sayısı çok fazla. Bu değerler ailede öğrenilir.” şeklinde olumsuz bir görüş belirtmekle beraber, evrensel değerlerin ailede kazanıldığı görüşünü desteklemiştir. Y10 kodlu katılımcı *“Sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerin çocuklarıyla muhatabız.”* şeklinde görüş belirtmiş, bir başka katılımcı da *“Ailelerinin bu konuda yönlendirmeleri çok zayıf. Çocuk bu değerlerin farkında fakat uygulama konusunda başarısız.”* (Y14) şeklinde görüş bildirmiştir. Katılımcılar (Y1, Y5, Y7, Y10 ve Y14) evrensel değerlerin gelişmesi konusunda aile ortamının önemli bir etken olduğu konusunu vurgulamışlardır.

Katılımcılardan (Y4); *“Öğrencilerimiz Kahramanmaraş kültüründen kaynaklı, ülkesini sevmeye, adalet, barış, insanlığa saygı gibi evrensel değerleri kendilerinde geliştirmişlerdir.”* şeklinde görüş belirtmiş, Y11 ise *“Şehir kültürü olarak, örf ve adetler gereği öğrencilerimiz saygılı ve insani değerlere sahipler.”* şeklinde görüş destek vermiştir. Diğer üç katılımcı da (Y8, Y12 ve Y15) benzer görüşler belirtmişlerdir.

Katılımcılardan ikisi (Y7 ve Y9) sosyal medya ve televizyonun olumsuz etkisi konusunda benzer görüşler belirtmişlerdir. Y7 kodlu katılımcı *“Sosyal medya ve diziler öğrencileri bu açıdan çok yozlaştırdı. Artık saf ve dürüst değiller. Rahatlıkla yalan söyleyebiliyor, başkasının hakkını gasp edebiliyorlar. Emek vermeden bir şeylerin sahibi olmak istiyorlar, çünkü çağımız medyası bunu pompalıyor zihinlerine.”* şeklinde görüşünü belirtirken, bir diğer katılımcı (Y9) ise *“Öğrenciler evrensel değerler konusunda açıklar fakat benmerkezci ve egoist tarzın medyada çokça yer alması ve övülmesiyle giderek olumsuz bir havaya bürünüyor.”* şeklinde görüşü desteklemiştir. Ayrıca Y9 kodlu katılımcı *“Ailelerin yetiştirme tarzının değişmesi de buna etken oldu. El bebek gül bebek bir yetiştirme tarzı benimsendiği için, önce kendini düşünen, egoist çocuklara dönüşüyorlar.”* şeklinde görüşünü genişletmiştir. Y8 kodlu katılımcı *“Öğrencilerimiz bu değerlere sahip değiller. Ergenlik dolayısıyla ilgileri yoğunlukla kendilerine ve karşı cinse yönelmiş durumda.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

Değişime ayak uydurma

Bu tema doğrultusunda görüşme formundaki soru, *“Öğrencilerinizin yaşadığı değişim ve dönüşüme ayak uydurma becerileri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?”* şeklindedir. Bu tema doğrultusunda alınan yanıtlar incelendiğinde en fazla vurgulanan noktanın *teknolojiyi kullanma ve yaş grubunun hızlı ve de değişime açık yaşam tarzını benimsemesi* olarak vurgulandığı görülmüştür. Katılımcılar öğrencilerin teknolojiyi kullanımı ve bulunulan yaş itibarıyla çabuk adapte olma konusunda benzer görüşler belirtmişlerdir. Bu temaya göre katılımcılar tarafından vurgulanan bazı görüşler ise şöyledir;

Teknolojiye hâkim olma ve olumlu yönde kullanma konusunda on katılımcının (Y1, Y3, Y4, Y5, Y6, Y10, Y11, Y12, Y13 ve Y14) benzer görüşleri olduğu görülmüştür. Bir katılımcı *“Yaşanan değişimlere çabuk adapte oluyorlar. Televizyon*

izliyorlar, internete düşkünler, haberleri takip ediyorlar.” (Y1) şeklinde görüş belirtmiş, bir başka katılımcı (Y3) “Ayak uydurabiliyor, dönüşebiliyorlar, yeter ki iyi bir yönlendirme yapılsın.” şeklinde ve bir başka katılımcı (Y4) “Zaten nesil hızlı bir nesil, ellerindeki teknoloji de buna imkân sağlıyor.” şeklinde, bir başka katılımcı da “Bilginin yayılma hızı bu açıdan etkili, bilgiye çabuk ulaşabiliyorlar.” (Y11) şeklinde ve bir başka katılımcı ise “Genç oldukları için, özellikle bu değişim kendi alanlarında ise yetişkinlerden çok daha önce haberdar olup, adapte oluyorlar.” (Y12) şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bir diğer yandan ise dört katılımcı (Y2, Y7, Y8 ve Y15) değişime ayak uyduramadıkları yönünde benzer görüşler belirtmişlerdir. Y2 kodlu katılımcı “Dile hâkim olmadıkları için dünyadaki değişimi takip edemiyorlar. Özel okullar bunları takip edebiliyor ve öğrencilerini de bu yönde kanalize ediyor. Devlet okullarında böyle bir yönlendirme de olmadığından öğrenciler değişimlerin gerisinde kalıyor.” şeklinde, Y8 kodlu katılımcı “Değişimle çok alakadar değiller. Gündemleri farklı. Çoğunun aile içi problemleri var.” şeklinde, Y15 kodlu katılımcı “Okulumuz öğrencileri genellikle alt sosyo-ekonomik sınıftan gelen çocuklar. Değişim ve dönüşüme çok çabuk değilse de uzun vadede uyumunu görebiliyoruz.” şeklinde görüş belirtirken, Y7 kodlu katılımcı da “Olumsuz değişime çok çabuk uyum sağlıyorlar, onu çok çabuk hayata geçiriyorlar fakat olumlu-güzel değişim dönüşümleri hayatlarına katmak biraz daha geç ve güç oluyor.” şeklinde bir başka açıdan görüş belirtmiştir.

Katılımcılar öğrencilerin okul dışında bir işte çalışmalarını konusunda benzer görüşler belirtmişlerdir. Bu temaya göre katılımcılar tarafından vurgulanan bazı görüşler ise şöyledir;

Okul dışında başka bir işte çalışmanın olumlu etkileri olduğu konusunda üç katılımcı (Y1, Y5 ve Y9) benzer görüşlerde bulunmuşlardır. Y1 kodlu katılımcı “Öğrencilerimizin çoğu okul dışında bir işte de çalıştıkları için hayatın içinde olup değişimi yakalayabiliyorlar.” şeklinde, Y9 kodlu katılımcı da “Hem stajda hem de farklı alanlarda okul dışı işlerde çalıştıkları için birçok farklı alan görüp tanıyıp bunlara ve buralardaki yeniliklere uyum sağlayabiliyorlar.” şeklinde görüş belirtirken, Y5 kodlu katılımcı da “Stajlarda okulda göremedikleri teknolojileri, cihazları ve uygulamaları görüyor ve bunlara çok çabuk uyum sağlayabiliyorlar.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Farklı kültürlere adaptasyon

Bu tema doğrultusunda görüşme formundaki soru, “Öğrencilerinizin farklı bir kültüre veya farklı bir ortama uyumuna ilişkin neler söyleyebilirsiniz?” şeklindedir. Bu tema doğrultusunda alınan yanıtlar incelendiğinde en fazla vurgulanan noktanın *yaşanılan kültürün onlar üzerindeki olumsuz etkisi* olarak vurgulandığı görülmüştür. Katılımcılar, öğrencilerin farklı kültürlere uyum sağlayabileceği ve fakat yabancı kültürlerde dilin sorun olacağı konusunda

benzer görüşler belirtmişlerdir. Bu temaya göre katılımcılar tarafından vurgulanan bazı görüşler ise şöyledir;

Katılımcılardan biri *“Çocukluk evrenseldir. Nereye giderlerse gitsin anlaşip uyum sağlarlar. Yaşlarının avantajı sayesinde her yere uyum sağlıyorlar. Tek problem dil olur.”* (Y2) şeklinde görüş belirtmiştir. Bir başka katılımcı ise uyum sağlamanın zorunluluğu konusunda görüş belirtmiştir. Bu konuda görüşü şöyledir: *“Uyum sağlayabiliyorlar. Ben bunu çaresizlik olarak görüyorum. Çünkü bir yerlere tutunması gerekiyor. Aile ilgisiz, ailede verilen eğitim yetersiz, çocuğun bir amacı yok ve akademik olarak başarısız.”* (Y8) şeklinde belirtmiştir. Katılımcılardan dördü (Y5, Y9, Y11 ve Y14) öğrencilerin farklı kültürlere uyum sağlayabilecekleri konusunda benzer görüş belirtmişlerdir. Bir katılımcının görüşü şöyledir: *“Öğrencilerimiz Avrupa ülkelerinde 1,5 ay staj yapmaya gittiler. Döndüklerinde birçoğunun orada yaşamak ve çalışmakla alakalı hayaller kurduğunu ve bu yönde motive olduğunu gözlemledim.”* (Y5).

Katılımcılar içinde yaşanan kültürün etkisi konusunda benzer görüşler belirtmişlerdir. Bu temaya göre katılımcılar tarafından vurgulanan bazı görüşler ise şöyledir;

Katılımcılardan ikisi (Y3 ve Y10) bulunulan coğrafyanın (Kahramanmaraş) tutucu ve kapalı bir kültür olduğu ve bunun öğrencilerin farklı bir kültüre uyumunu olumsuz etkilediği konusunda görüş belirtmişlerdir. Bu konuda bir katılımcının görüşü şöyledir: *“Farklı bir kültüre uyum sağlayabileceklerini düşünmüyorum. Etkileşime kapalı bir toplum, evliliklerini bile büyük oranda bu çevreden yaparlar. Öğrenciler de bu tarzdan etkileniyorlar.”* (Y3). Katılımcılardan beşi (Y4, Y6, Y7, Y12 ve Y13) öğrencilerin farklı kültürlere uyum sağlayamayacakları konusunda benzer görüşler belirtmişlerdir. Bu konuda bir katılımcının görüşü şöyledir: *Farklı kültürlere uyum sağlayamazlar. Kendi kültürlerinde olan her şeyin genel-geçer doğru olduğunu ve başka kültürlerden etkilenmemesi gerektiğini düşünerek, set koyarlar. Karşı tarafın kültürlerini ve değerlerini reddederler.”* (Y4).

Katılımcılardan ikisi (Y1 ve Y15) ise yaşanan yerin coğrafi konumu itibariyle farklı kültürlere uyum konusunda benzer görüşler belirtmişlerdir. Bu konuda Y1 kodlu katılımcı *“Kahramanmaraş coğrafi konumu itibariyle hem Güneydoğu Anadolu bölgesinde hem İç Anadolu bölgesin de hem de Akdeniz bölgesinde toprakları olan bir şehir. Bu yüzden batıya da doğuya da rahat uyum sağlarlar. Tabi ki batıya uyum özenmenin etkisiyle daha kolay olmakta.”* şeklinde görüş bildirmiştir. Y13 kodlu katılımcı ise bu görüşe katılmayarak *“Farklı bir kültüre uyum sağlayamazlar. Yöre halkı geleneksel yapılarını korumaya ilişkin kuvvetli bir duruş sergiliyor. Kapalı bir toplum. Buna etken olarak Kahramanmaraş'ın bağlantı yolları üzerinde olmaması, son dönem Suriye halkı haricinde bu güne dek göç alan bir yer olmayışı, Ahir Dağı eteklerine kurulu olup yine iç kesimlerdeki şehirlerle ilişkisinin yoğun olamaması sayılabilir”.*

Sosyal sorumluluk

Bu tema doğrultusunda g6r6şme formundaki soru, "6đrencilerinizin k6lt6rel problemlere ilişkin sosyal sorumluluk yaklaşımları hakkında neler s6yleyebilirsiniz?" şeklinedir. Bu temadoğrultusunda alınan yanıtlar incelendiğinde en fazla vurgulanan noktanın *6đrencilerin istekli olup olmama durumları* olarak vurgulandığı g6r6lm6řt6r. Katılımcılar 6đrencilerin sosyal sorumluluk konusunda istekli olma veya olmama durumları ile ilgili benzer g6r6şler belirtmişlerdir. Bu temaya g6re katılımcılar tarafından vurgulanan bazı g6r6şler ise şoyledir;

Katılımcılardan beşi (Y2, Y7, Y13, Y14 ve Y15) 6đrencilerin sosyal sorumluluk durumlarına istekli oldukları hakkında benzer g6r6ř belirtmişlerdir. Bu konuda bir katılımcının g6r6ř6 şoyledir: "*Sosyal sorumluluk duyguları y6ksek. Bu konuda yatkın ve istekli 6đrencilerimiz. Yakın zamanda Mehmetçik Vakfına g6nderilmek 6zere para toplandı, huzurevine yaşlıları ziyaret ve onların saç bakımlarını yapmak 6zere gidildi. Bu çalışmaların hepsinde 6đrenciler çok istekli ve tamamen g6n6ll6lerdi.*" (Y15). Bunun yanı sıra bir katılımcı "*Yaş itibariyle belki bilmiyorum ama sorunların farkında değiller. Genelde b6y6klerin tutum ve yaklaşımlarından etkileniyorlar.*" (Y11) şeklinde g6r6ř belirtirken, bir başka katılımcı da "*Liderlik vasıfları yok, sorunları fark edemiyor fakat tamamen duyarsız değiller.*" (Y1) şeklinde g6r6ř belirtmiştir. Katılımcılardan 6ç6 (Y4, Y8 ve Y10) sorunları fark edemedikleri fakat 6nc6l6k edilip başlatılan bir harekete katıldıkları konusunda benzer g6r6ř belirtmişlerdir. Bu konuda bir katılımcı g6r6ř6 şoyledir: "*Sosyal sorumluluk konusunda organize edilmiş bir durum varsa katılıyorlar fakat kendileri bir fikir geliştirmek konusunda yetersizler.*" (Y8). Katılımcılardan 6ç6 (Y3, Y8 ve Y12) 6đrencilerin bu konuda duyarsız oldukları hakkında benzer g6r6ř belirtmişlerdir. Bu konuda bir katılımcının g6r6ř6 şoyledir: "*Tamamen ilgisizler. Sosyal sorumluluk almada çok isteksizler. Bizim organize ettiğimiz durumlarda bile talebimizi genel anlamda reddederler.*" (Y3). Bir katılımcı ise buna sebep olarak g6r6ř6n6 şoye belirtmiştir: "*Ders programı çok yoğun. Bu tarz şeylere ders dışı ayrıca bir vakit ayırmaları gerek fakat bu çocuklar g6n6n b6y6k bir b6l6m6n6 okulda geçiriyorlar. Bu konular okul dersleri içerisine yedirilse daha kaliteli ve farkındalık oluşturabilir.*" (Y9).

TARTIşMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, 6lkemizde eğitim alanında oldukça 6nemli bir yeri olan meslek liselerinde 6đrencilerin d6nya vatandaşlığına ait 6zelliklerinin, okul y6neticileri algıları neticesinde 6lç6lebilmesi maksadı ile nitel bir araştırma gerçekteştirilmiştir. Bilindiği 6zere, meslek liseleri 6lkemiz ekonomisinde ara eleman kadrolarını yetiştiren ve teknik olarak 6retim ve hizmet sekt6r6ne eğitimli personel yetiştirmeyi hedefleyen eğitim kurumlarıdır. Bu çerçevde,

meslek liselerinin ülke ekonomisine olan katkılarının oldukça önemli olduğu değerlendirilmektedir. Her ne kadar, literatürde ülkemizde okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar çeşitli eğitim alanlarında öğrencilerin dünya vatandaşlığı algılarına yönelik olarak birçok çalışma gerçekleştirilmiş olsa da, meslek liselerinin durumunu inceleyen direkt bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Çalışma bulguları neticesinde elde edilen veriler ışığında meslek lisesi öğrencilerinin dünya vatandaşlığı niteliklerinin en önemlilerinden sayılabilecek yabancı dil bilgisi konusunda oldukça yetersiz oldukları söylenebilir. Bu durum öğrencilerin dünya ile bağlantı kurmaları konusunda oldukça büyük bir engel teşkil etmektedir. Acat ve Demiral (2002) yabancı dil konusundaki bu eksiliğin; bireylerin dil öğrenmenin gerekliliğine ikna edilmemeleri, bu zorunluluğu hissetmemeleri, toplumun dil öğrenmeyi kolaylaştırıcı yaklaşımlarda bulunmaması ya da bireylerin bu konuda özendirilmemelerine bağlamıştır. Ayrıca bu araştırmada meslek lisesi öğrencilerinin uluslararası işgücü piyasasına katılımlarının dünya vatandaşı olma yolunda önemli bir etken olduğudur. Bununla birlikte görüş bildiren katılımcıların çoğunluğu meslek lisesi öğrencilerinin uluslararası işgücü piyasasının gerektirdiği yeterlilikler doğrultusunda yetiştirilmediği görüşünü belirtmiştir. Bu durumun en temel nedeni olarak, verilen eğitimin dünya standartlarına göre şekillendirilmiş olmamasından kaynaklandığı söylenebilir. Bu bağlamda ülkemizde, küresel zorunlulukların gereği olarak uluslararası değişimleri göz önünde bulundurarak, bireyden hareketle toplumun ve ülkenin kendi ihtiyaç ve beklentilerinden yola çıkarak, bilimsel, toplumun her kesimine hitap eden, sürdürülebilir bir program anlayışının oturtulması gereklidir (Gürol ve Bavlı, 2015). Ayrıca yukarıda bahsedildiği üzere, yabancı dil bilgisindeki zayıflık uluslararası etkileşimi ve dolayısı ile uluslararası işgücüne katılımı oldukça zorlaştırmaktadır. Benzer durum dünya vatandaşlığının önemli bir özelliği olan farklı kültüre adaptasyon sonuçları için de geçerlidir. Öğrencilerin yabancı dil bilgilerinin yetersiz olması farklı kültüre adaptasyonda ciddi sorunlarla karşılaştıklarını göstermektedir. Öğretmenler, meslek lisesi öğrencilerinin meslek etiği konusunda bilinçlerinin yeterli düzeyde olduğu belirtmişlerdir. Bu duruma, müfredatta meslek etiği konusunda ilgili dersler verilmesinin ve öğrencilerin ücretli olarak staj faaliyetlerinde bulunmalarının büyük etkisi olduğu değerlendirilmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen bir diğer sonuca göre meslek lisesi öğrencilerinin evrensel değerleri tam olarak bilmedikleri ve dolayısı ile bu değerlere yeterli ölçüde bağlı olmadıkları görülmüştür. Bu değerlerin büyük ölçüde aile ortamında kazanılması gerektiği söylenebilir fakat meslek lisesi öğrencilerinin büyük çoğunluğunun parçalanmış ailelerde yaşaması, ailelerin ilgisizliği, sosyal medya, televizyon, diziler vb. unsurların etkisiyle bu değerlerin öğrenciler tarafından kazanılmadığı görülmüştür. Bu bulgu, Yazar

(2016) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adaylarının algılarının da değerlerin ailede kazanıldığı ve yine kitle iletişim araçlarının değerler üzerinde olumsuz etki yaptığı, değerlerin yozlaşmasına neden olduğu bulgularını desteklediği söylenebilir.

Elde edilen bir diğer sonuca göre, değişime ayak uydurma konusunda meslek lisesi öğrencilerinin bu konuda istekli ve kabiliyetli oldukları görülmüştür. Bu durum öğrencilerin sosyal olarak meraklı olmaları ve teknoloji kullanma konusunda oldukça yetenekli olmalarından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, bu durumun da dünya vatandaşlığı açısından olumlu katkı sağladığı konusunda katılımcılar tarafından fikir birliği sağlanmıştır. Sosyal sorumluluk duygusunun ise aileden ve çevreden etkilenerek öğrenildiği ve öğrencilerin nadiren de olsa kendilerinin fikir ürettiği ve var olan fikir ve hareketlere büyük oranda istekle katıldıkları söylenebilir.

Sonuç olarak meslek lisesi öğrencilerinin dünya vatandaşlığı özelliklerini taşımalarına ilişkin meslek lisesi yöneticilerinin görüşleri alınarak gerçekleştirilen çalışma neticesinde, meslek lisesi öğrencilerinin dünya vatandaşlığı özelliklerinin zayıf olduğu, bu konuda ciddi bilgi eksikliği yaşadıkları fakat öğrencilerin yaşları ve teknolojiye olan kolay adaptasyon becerilerinin olumlu katkıları olabileceği değerlendirilmiştir. Ortaya çıkan sonuçlar ile birlikte, bu çalışmanın literatürde önemli bir boşluğu doldurarak, gerçekleştirilecek diğer çalışmalara ışık tutabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler getirilebilir.

Meslek liselerinde yabancı dil öğretimine daha fazla önem gösterilebilir. Yabancı dil öğrenmenin gerekliliği konusunda öğrenciler için basit özendirici tedbirler alınabilir. İngilizce piyesler sunma, şarkılar öğrenme-sunma gibi bu dersleri zenginleştirici aktivitelere yer verilebilir.

Meslek lisesi öğrencilerinin uluslararası işgücü piyasasının gerektirdiği yeterlilikler dikkate alınarak yetiştirilmeleri sağlanabilir. Mesleki ve teknik eğitim veren kurumların eğitim programlarına, bu eksiklikler göz önünde tutularak alınarak yenilikçi ve çağa-dünyaya ayak uyduran, dinamik bir yapı kazandırılabilir.

Öğrencilere meslek etiğine uygun davranışlar göstermenin iş yaşamında önemli bir değer olduğu fark ettirilebilir. Bunun için "Meslek Etiği" öğretim programına ders olarak konulabilir. Bu ders kapsamında öğrencilere hem teorik bilgiler verilir hem de örnekler üzerinden uygulamalar-tartışmalar sağlanarak bu konuların onlar tarafından içselleştirilmeleri sağlanabilir.

Meslek liselerinde evrensel değerleri öğreten-benimseten eğitim faaliyetlerinin çeşidi ve sayısı artırılabilir; seminerler düzenlenerek, panolar hazırlanarak öğrencilerin farkındalık seviyeleri yükseltilebilir.

Meslek liselerinde gündemdeki olaylar ile alakalı sosyal sorumluluk faaliyetleri daha fazla düzenlenebilir. Öğrencilerden gelecek fikirlere açık olduğu ve

uygulamaya geçirileceği belirtilebilir. Ayrıca, bu konuda ulusal politikaların oluşturulması ve bu sayede yüksek sosyal sorumluluk düzeyine erişmiş bireyler yetiştirilmesi sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Acat, M. B., Demiral, S., (2002). Türkiye’de yabancı dil öğreniminde motivasyon kaynakları ve sorunları, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 8(3)312-329.
- Alyakut, B. (2007). Stratejik Yönetim Süreci ve Sivil Toplum Kuruluşlarında Stratejik Yönetim Uygulamalarının İncelenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması. Yüksek Lisan Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bumin, K. (1982). Sivil Toplum ve Devlet, Kuramlar- Deneyler- Arayışlar, İstanbul: Yazko Yayınları.
- Ceylan, Ş., (2013). Preschool Teachers’ Views on World Citizenship Education. *Journal of Theoretical Educational Science*, 7(1), 78-93.
- Coştu, Y., (2009). Toplumsallaşma Kavramı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 9(3), 117-140.
- Engin, G., Sarsar, F., (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının küresel vatandaşlık düzeylerinin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 12(1), 150-161.
- Gül, G., (2004). Birey Toplum Eğitim Ve Öğretmen, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi. 1, 223-236.
- Gürol M., Bavli B., (2015). "Eğitim Politikaları Bağlamında Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi", Türkiye’de Eğitim Politikaları , Gümüş, A., Ed., Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, ss.351-367,
- Kan, Ç. (2009). Değişen değerler ve küresel vatandaşlık kavramı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(3), 895-904.
- Kaya, B., Kaya, A., (2012). Teknoloji Çağında Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Algıları. *Sakarya University Journal of Education*. 2(3), 81-95.
- Kongar, E., (1985). Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği. İstanbul: Bilgi Yayını, 1985.
- Kronfli, M., (2011). Educating for global citizenship and an exploration of two curricular methods. MA thesis, Ontario Institute for Studies in Education, University of Toronto.
- Pike, G. (2007). Citizenship education in a global context. *Brock Education Journal*, 17(1), 38-49.
- Şahin, M., Şahin, S., Yıldız, G. D., (2016). Sosyal Bilgiler Eğitimi Programı ve Dünya Vatandaşlığı: Öğretmen Adaylarının Perspektifinden. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 31(2): 369-390.
- Uçar, C., Özerbaş, M. A., (2013). Mesleki Ve Teknik Eğitimin Dünyadaki Ve Türkiye’deki Konumu. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*. 2(2), 2146-2199.

- Ulusoy, K., Erkuş, B., (2017). Türk eğitim tarihinin mihenk taşlarından meslek liselerine karşı öğrencilerin ilkokuldan itibaren yönelimleri ve okula aidiyet duyguları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 16(61), 676-685.
- Uydaş, İ., Genç, S. Z., (2015). Ortaöğretim Öğrencilerinin Küresel Vatandaşlık Bağlamında Çok Kültürlülük Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 4(1), 416-429.
- Yazar, T . (2016). Öğretmen Adaylarının Değerler Hakkındaki Görüşleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2 (1), 61-68. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/pegegog/issue/22591/241299>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara:Seçkin Yayınevi.

Extended Abstract

From the beginning of the pre-historic ages human beings lived within communities, which was an inevitable urge on their endogenous motives. Obeying the rules that was established by the government power was once considered equivalent to being a member of the social community and thus, law-abiding was the basic necessity to reside in the society. Starting from the beginning of the 18th century, the notions of society and citizenship have shifted into various transformations. Specifically, during the end of 20th century, the consequences of the globalization process, which mainly stem from the advancements in information and communication technologies, has virtualized the geographical borders. As a consequence, today, the national citizenship concept has been transferred to a phenomenon which is commonly dubbed as the global citizenship (Alyakut, 2007; Coştu, 2009; Şahin, 2016).

Global citizenship necessitates, being aware of the occurrences that take place all around the world and every individual has to embrace his/her role in these incidents. In this sense, a global citizen has to be respectful and honor value to the diversity of the human beings, grasp the function of the economical, politic, social, cultural, technological and environmental effects on world's state and be sensitive for the social injustice in his/her community. In addition, a global citizen has to contribute to the local and universal social acts and voluntarily take the responsibility of the consequences of his/her behaviors (Pike, 2008; Kan, 2009). Hence, it can be stated that the global citizenship entails mindfulness, being strong minded, resolutely active and having self-efficacy for the global problems that the human beings face (Kronfli, 2011).

Today, the global citizenship concept stands in the forefront which is regarded to be indispensable for adaptation to the ever-changing world. On the other hand, it is also vital not to lose contact with one's own local cultural values. In this sense, the teachers and the education system play major roles to merge local cultural means with global values. In Turkey, vocational high-schools are regarded to be one of the most prominent technical education means for the educational process, service and manufacturing industries. Hence, determination of the students' possessions of global citizenship attributes is highly important. However, the literature for the aforementioned assessment is scarce and there is an evident need to conduct such analyzation projects (Uçar, 2013; Ulusoy ve Erkuş, 2017). Thus, we believe that this study will contribute to the literature on the subject and enlighten the enthusiastic researchers, who work on educational perspectives on global citizenship and students' global citizenship perceptions.

In this study, the opinions of vocational high-school managers about the degree of the possession of students' global citizenship attributes are analyzed. The

focus group of the project is comprised of 15 managers. 3 of them are principals and 12 of them are vice-principals, 3 of them are women and 12 of them are men. The schools, where the managers serve, are situated in the downtown district of Kahramanmaraş. The managers are determined by utilizing the maximum variation purposive sampling method. The quantitative data which are collected from the research project is handled with the descriptive analysis method which enables to interpret and comment on the answers provided and provides means to explain the cause and effect relationships of the outcomes.

The research is patterned with the qualitative phenomenology method and in order to collect the data, a semi-structured interview form is used. The form comprises 7 questions that are developed according to expert opinions. The main themes that are obtained from the answers of the focus group are as follows:

1. Foreign language knowledge,
2. Connecting to international workforce,
3. Professional ethics,
4. Commitment to universal values,
5. Adaptation to changes,
6. Adaptation to different cultures,
7. Social responsibility.

The foreign language knowledge is considered to be vitally important for global citizenship. However, the result of the research indicates that the foreign language knowledge level of the students is not sufficient enough. This insufficiency stands as a significant handicap to connect to the rest of the world. Hence, as stated by the school managers, students cannot communicate and interact efficiently with their foreign counterparts, which also restrain them to take part in international workforce and adapt to different cultures. The managers also refer and blame the foreign language education strategy, which has to be re-handled and re-planned immediately.

Another outcome of the research study indicates that joining to the international workforce market is conceived to be an important factor for becoming a global citizen. However, it is commonly believed that the students are not educated through such qualifications. The curriculums are not structured to comply with international standards and the foreign language comprehension of the students is not adequate enough.

Another outcome, which is acknowledged as a positive finding, reflects that the working ethics consciousness of the students is decent. The classes which are provided within the curriculum and the paid-internship trainings have a significant effect for the development of the working ethics. On the other hand, it was seen that students are not aware of and don't attach to the universal values. The main reasons for this is that the students mostly come from broken

families, can't get sympathy from their immediate parents, drowned with the social media, TV, the Internet etc. The research findings also indicate that students are enthusiastic and capable to adapt to changes. This stems from the fact that students are talented and inquisitive in using technology. In addition, it is stated that social responsibility sentiment is mainly learned from the parents and, although scarce, students show willingness and conduct ideas on social activities.

In conclusion, the overall findings of the research indicate that the possession of global citizenship attributes of the vocational school students is not adequate enough. In addition, it was seen that the students are unaware of the basic issues related to global citizenship, however, the technological adaptation capability of the students is high, which can be regarded as an advantage for becoming a global citizen. It is obvious that, more care has to be given for foreign language education and the curriculum has to be prepared according to the international workforce necessities. Also, the quality and variety of the classes, which reflect the international working ethics and social activities, has to be increased.